

ACC. N:R M. 12596:1-8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: Skåne Upptecknare: Bengt-Arne Persson, Dagstorp
Härad: Torna Berättare: C. W. Lundberg, Lund
Socken: Lackalunga Berättarens yrke: murarmästare
Uppteckningsår: 1952 Född år 1880 i Skåne. Taf. 4: Lackalunga 1900.

När den nya tiden kom till bygden. s. 1-8. LuF 73.

ACC. N:R M.12596:1.

När den nya tiden kom till bygden.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

E.W. Lundberg berättar:

När yllefabriken I furulund skulle byggas, skickade direktör Aug. Schmitz ett brev till de murare i trakten, som brukade bygga hus och anmodade dem att möta honom vid ett visst tåg vid Furulunds station. Bland dem, som tillskrevs, var min far, murare Per Lundberg i Stävie. På utsatt tid hade 8 stycken infunnit sig. Bland dem var murare Olsson från Kävlinge, och han fick direktörens uppdrag att bygga fabriken.

En pump, som drogs för hand, sattes upp vid ån för att leverera vatten till bygget. Grunden gjöts av betong. Det var ovanligt vid den tiden, för då brukade grunden uppföras av gråsten eller i något fall av tegel. Så fortskred arbetet, och när murarna var så höga, att hantlangarna inte kunde räkna att lägga tegeln på ställningen, så gjorde de en s.k. "sticka". Det gick så till, att av en bräda formades ett blad av en stens format med en meter långt skaft. Stickkan sköttes av en hantlangare, som kastade upp tegeln, ett i taget. Till att taga tegeln på skottkärran och lägga den på ^{stickan} ~~ställningen~~, samt till att taga mot den på ställningen, användes pojkar.

Den, som kastade upp tegeln, hette Holmquist; hans son lade tegeln på stickan, och den, som tog emot den, hette Karl Svensson. De var i åldern nio och tio år.

ACC. N:R M. 12596:2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vid den tiden brukade arbetarebarnen sluta skolan den första april och börja igen den första november, för om sommaren skulle de vakta och hjälpa till med andra arbeten inom lantbruket.

(Någon lag, som förbjöd arbetsgivare att använda så unga barn i arbetet fanns inte - den kom inte till förrän tre år senare.) Arbetet började kl. halv sju och slutade halv sju med en halv timme till frukost och enoch en halv till middag.

På den tiden hade endast de, som hade över åttahundra kronors inkomst rösträtt. Följden blev, att endast de större jordbrukarna hade rösträtt, och det kunde hända, att vid stämmorna så överröstade fabriken dem. Då gällde den hundragradiga skalan.

Vad murarna vid fabriken hade betalt vet jag inte, men ute i socknarna hade de enochfemtio om dagen för tio timmars arbete. Kvinnorna vid lantbruket hade femtio öre pr dag för tolv timmars arbete. Vid den tiden kostade ett grovt bröd, som vägde sju kilo en krona.

I mitt hem brukade mina föräldrar slakta en gris om året, som vägde omkring åttio kilo (slaktad) och som vi fick cirka sju kilo fett av. Detta skulle räcka för året. Något kött eller smör var det inte råd att köpa.

Kläderna till min examen vände mor själv. Skräddaren brukade annars gå omkring i husen och sy kläder.

ACC. N:R M. 125963.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

När jag var åtta år fick jag gå på arbete och lägga sten på stic-
kan. När jag var tio, sa jag till far: "Jag tycker, att jag kunde
få lite betalt." Då sa far: "Hur mycket vill du ha." "Fem öre
om dagen," sa jag. "Vad ska du ha dem till," sa far. "Jag ska ge
dem till mor, så att hon kan köpa en knackvurst, som jag kan få
till pålägg på maten." - Föryt hade man bara lagt på ett par
smala brödremсор, så att matarna inte skulle hänga samman.

År 1892 arbetade jag på ett ställe, där de skulle bygga en ny bo-
ningslänga. Innan den gamla revs hade de bakat så mycket bröd,
att det skulle räcka till mat åt arbetarna tills den nya blev
färdig. Då var brödet alldeles grönt av mögel. När folket åt
rök mögeln om munnen på dem. Då hette det: du ska äta möglat bröd,
så blir du stark.

På 80-talet förekom det ofta, att innerväggar och att ytterväg-
garna invändigt murades med lersten - ibland med lerbruk. I ett
hus i Lackalänga gjöts ytterväggarna med en blandning av kalk
och grus. Innan murningen av väggen påbörjades ställdes dörr-
karmarna och inmurades, liksom fönsterkarmarna, när muren kom
i fönsterhöjd. Karmarna beslogs sedan de blivit inmurade. Be-
röringen utfördes med lösa vassrör. Beröring med mattor började
först på 90-talet.

När jag var tretton år började jag mura. År 1887 var jag sjutton
år. Då hade jag fullt betalt. Timlönen var då trettiosju öre i

ACC. N:R M. 12596:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

timmen. Det var fackfören., som åstadkommit den kraftiga höjningen av lönen.

I mitten av 1880-talet fanns i Furulund följande gårdar och hus: Hästhandlare Holmgrens gård, skogvaktare Holmbäcks hus, Lantbr. Hans Perssons gård, skomakare Rosenblads hus, grovarbetare Holmquists hus. Längst ute vid Stävie gräns låg ett hus. Vid vägen mot byn låg först gamle skomakare Rosenblads hus (rivet för många år sedan). Närmare ätthögen ytterligare två hus. (Rosenblads hus låg på Danielssons tomt.)

De första hus, som byggdes i Furulund, var Kooperativa föreningens och väster därom lantbr. Arvid Jönssons. (Församlingshemmet) Norr om vägen längst i öster byggdes ett hus. (Mårten Pers töser) Vägen hade i äldre tider gått mellan skogen och den nutida bebyggelsen. Varje nummer eller större gård i församlingen hade sin skogslott, som sträckte sig i norr och söder. De blev vid vägens flyttning utökade med en bit. Ägaren till skogslotten sålde denna bit till den, som ville uppföra huset. Detta retade övriga ägare till skogen, och de ville göra gällande, att ingen hade rätt att sälja någon mark i skogen.

De skickade skogvaktare Holmbäck - han var möjligen fjärdingsman också - att förbjuda bygget. Förbudet utfärdade han med följande ord: I lagens namn förbjude jag eder att uppföra detta hus. Murarna skrattade. Holmbäck sa då; " Ja, jag har sagt till

dem, men de bara skrattar åt mig."

Vägen mellan Furulund och Stävie gick vid denna tid under namnet Prästavägen.

Vid mitten av 80-talet byggde en man från Stävie, Lars Persson, ett tivoli i östra delen av skogen. Det bestod av restaurang och två dansbanor. På den ena kostade det fem öre dansen, på den andra tio. På femöresbanan dansade tjänarna, på den andra de förmögna. Många från Lund reste dit och ett livligt kortspel pågick. Bland övriga nöjen kan nämnas fyrverkeri. Det tillgick så, att på en brädbit på marken lades lite krut och över det ställdes ett rör. Så påtändes krutet, och då for det genom röret. Detta nöje avlöstes några år senare av ballonguppstigning. Ballongen av mellan fem och tio kubiketers rymd hade tillverkats av rött papper. Lite olja hällades i ett kärl och tändes på. Ballongen hölls med öppningen över kärlet, så att den varma luften steg upp i ballongen. När luften i ballongen blivit tillräckligt varm steg denna i luften under åskådarnas jubel. - Omkring år 1890 nedlades detta tivoli, och ett nytt byggdes mitt i skogen av en man vid namn Berglund. Han var från Lund.

Direktör Schmitz tyckte inte om, att ett nytt tivoli hade startats. För att driva bort det köpte han skogsslotten och sade upp Berglund till avflyttning. Berglund arrenderade då skogsslotten väster om och flyttade hus och dansbanor dit. Restaurangen var på omkr.

ACC. N:R M. 12596:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

hundra kv.m:s yta. Denna flyttades hel på rullar till den nya platsen - ett hundratal meter. Flyttningen utfördes av murare Sjöberg från Lund. I betraktande av att byggnaden var uppförd av ovanligt klen timmer och till största delen bestod av en enda stor sal, var detta ett rätt svårt arbete.

År 1880 fick min far murare Per Lundberg smittkoppor. En husar, Hans Blycker, gick då in till professor Ribbing, som ordinerade dem medicin, som skulle användas, bl.a. en mycket dyr cognac. Några dagar senare fick han åter besöka Ribbing för att få mera medicin. Så med tiden blev far frisk, men hela ansiktet var fullt av kopparr, så det visade sig, att sjukdomen varit svår. Blycker talade om för far, att den första gången han var hos Ribbing hade han sagt till honom, att när han kom hem skulle han gå till kommunalordf. och säga till, att han skulle ställa om någon, som skulle komma och hjälpa mor. Och så skulle det sättas upp ett anslag, att där var smittkoppor. Far frågade, varför han inte gjorde det. Då svarade han: "Det vågade jag min själ inte."
Det, som förvånar mig mest, är, att inte Ribbing besökte far.

Min mor har berättat:

Hon föddes år 1843 på Lackalänga ljung. Då fanns det inga tändstickor utan då måste de slå eld. För att så mycket som möj-

ACC. N:R M. 12596:7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

ligt slippa det, brukade de fästa värmen om kvällarna. Det gick så till, att på kvällen lade de några torvsmulor på elden och därpå lite aska. På morgonen stack de en pinne in i elden, eller rättare glöden, som när den fick luft började brinna. Var det någon gång det hade släckts, så gick de ut och såg efter, om det fanns någon skorsten, som det rök ur. Om det var så, tog de en gammal träsko och gick dit och fick några glöder i den.

En dag kom hennes äldsta systers fäst^{an?}mö hem och förära dem en kaffekittel. En sådan hade de inte haft förr. Den var gjord av galvaniserad plåt och var lödad samman. Mor blev ställd att koka kaffe. Det var roligt att elda med furubark under en så fin kittel. Hon blåste bar och snart kokade kaffet så, att det rann genom tuten. Hon trodde, att det var detsamma som att bränna brännvin och blåste mera och mera. Snart sluta det att rinna genom tuten och mor sprang bort i dörren och ropa på sin mor och sa: "Det vill inte koka mer." Hennes mor kom ut, tog i grepen och fick den i handen, sedan tog han i tuten och fick även den i handen. Då fick hon på örat av sin mor. Hon tänkte då: "Varför ska jag ha på örat, när jag har eldat bra?" Se saken var den, att lödningen hade smält och så fick de koka kaffe på en gammal panna igen.

Hon berättade vidare, att uppe vid skogen var ett hus byggt

ACC. N:R M. 12596:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av gråsten, där en del av gårdsgården runt skogen utgjorde vägg i huset. Det beboddes av en knekt, som hette Nyberg. På den tiden var det inte ovanligt med jordgolv i rummen. Det förekom ända fram på 80-talet.

8.

Min far har berättat, att när tändstickorna kom i handeln kallades de för svavelstickor. Man kunde stryka dem mot vilket föremål som helst, så tändes de. De kvinnor, som ville göra fosterfördrivning skrapade tändsatsen av stickorna och tog in den. Detta slutade ibland med att de blev förgiftade och dog.

Vidare talade han om, att när en brottsling skulle ha spö, tog hans far barnen med till staden för att de skulle få se när denne stod vid pålen med halsjärnet om halsen och fick spö. Var det någon brottsling, som profossen var särskilt ond på, riktade han slaget något snett nedåt. Då gick skinnet sönder och blodet rann nedåt ryggen. Sedan tvättades ryggen med brännvin.

Barnen skulle se på, för att de skulle bli laglydiga medborgare.